

„Hass, alkoss, gyarapíts!”

Széchenyi István halálának 100. évfordulójára emlékezünk ebben az évben.

Rimaszombat azzal tisztelgett előtte, hogy halálát követően, még 1860 áprilisában róla nevezték el az 1824-ben alapított Városkertet. Utóbb mellszobrát is elhelyezték itt. (Ezt 1919-ben ledöntötték, 1939-ben ugyan visszahelyezték, de 1945 után ismét eltávolították - további sorsa ismeretlen.)

Mi most azonban kortársairól, két jeles földinkről szólunk.

Gömör a korabeli Magyarország egyik legfejlettebb megyéje. Nyersanyag-gazdagság, fejlett bányászat és ipar, viszonylag jó utak, képzett munkaerő jellemzi a megyét abban a korban, amelyhez az utókor a „reform” jelzőt kapcsolta.

Ott találjuk a gömörieket a gazdaság, a politika és kultúra terén egyaránt. A Rimaszombatból elszármazott, Ferenczy Istvánt, nemzeti szobrászatunk megteremtőjét, minden idők tán legnagyobb magyar ötvösét, Szentpétery Józsefet, a *Tudományos Gyűjteményeket* szerkesztő jolsvai Thaisz Andrást, az egyik első esztétánkként számon tartott, serkei református lelkészként elhunyt Balogh Sámuel, a kiváló építész, Miks Ferencet, és sok más jelest.

A pozsonyi diéta kerületi vitáján, 1825. november 3-án az ellenzéki vármegyei és városi követek szenvedélyes hangon emeltek szót művelődéspolitikánk hiányosságaival szemben, s újra felvetették a *Magyar Tudós Társaság* alapításának gondolatát, követelve a megyék és a főrendek anyagi hozzájárulását.

Ezt hallván, gróf Széchenyi István - egyébként a főrendház tagja - a követek elé járult, és felajánlotta „*minden jószágának egy esztendei egész jövedelmét az említett intézet*” javára.

Felajánlásához három követ is csatlakozott.

Egyikük gróf Andrássy György, a székely származású gömöri patrióta, aki Torna vármegyét képviselte. Ekkor alig 28 éves ifjú.

Saját költségén tizenkét ifjút vitt fel Pozsonyba, az országgyűlésre. (Nyilván, kissé másképpen értelmezte az asszisztensi munkát, mint némely kései utóda...) Kölcsey Ferenc jegyezte fel, hogy vendégszerető asztalánál gyakran gyűltek össze a híres reform-országgyűlés legkiválóbb tagjai. Széchenyi István és Wesselényi Miklós mellett ő volt a közélet hangadó, ma úgy mondanánk, véleményformáló személyisége. Az országgyűlésen ugyan csak ritkán szólalt fel, de mondandójának mindig nagy súlya volt.

Az 1830. szeptember 13-i kerületi ülésen ő kezdeményezte egy országgyűlési újság gondolatát. (A későbbi *Országgyűlési Tudósítások*-[^] utóbb, Kossuth elfogatása után a gömörmihályfalusi Bodon Ábrahám is szerkesztette).

„*Midőn - 1838-ban - a Duna bősziült hullámai elöntötték a testvérvárost, Andrássy György nemcsak tevékeny részt vett a mentési munkálatokban, nemcsak temérdek segélyt nyújtott a szerencsétlen károsultaknak, de pályadíjat is tűzött ki annak a megvitatására, miként lehetne egy esetleges újabb veszedelmet elhárítani?*” (Az említett pályadíj költségeire egyébként a gömöri főispáni tisztségbe történő beiktatási ceremónia tervezett kiadásait ajánlja fel.)

A mérsékelt konzervatív politikusok közé tartozott, 1846-ban a Konzervatív Párt egyik alapítója volt.

A *Vasárnapi Újság* címlapján (véltetően a szerkesztő, a rozsnyói Pákh András) méltatja 1859 októberében, egyebek közt ezekkel a szavakkal:

„Hazánk szellemi jólétének az anyagi érdekek ápolása általi fejlesztése képezte az ő törekvéseinek főtárgyát. Az anyagi jólét eszközeinek, az ipar és kereskedés száz meg száz módjának tökéletesítését, fölfedezését, teremtését tűzte gróf Andrásy György mindenek előtt céljai közé, azokkal tartván, kik ezen alapot hiszik a szellemi nagyság épületének fölépítéséhez is mulhatlanul szükségesnek. Több ízben kezetfogva láttuk őt járni azon fényes utón, mellyen ama halhatatlan gróf Széchenyi István vitte elöl a lángoló szövétneket.”[...]

Sorait így zárja:

Magyarországon most csak egy párt van: a magához hű magyar párt s ennek táborában látni olly értelmes és tapasztalt férfiakat, minő gr. Andrásy György, egyaránt szolgál örömeinkre és vigasztalásunkra.”

Amikor 1842-ben Sáros megye főispáni tisztségébe iktatják, az őt elkísérő gömori földijeinek címezve megjegyzi, hogy továbbra is feladatának tekinti *„csekély erőmhöz képest részt venni Gömör dísze, becsülete emelésében”*.

Volt mire szerénynek lennie!

1827-től haláláig elnöke a gömori és szepesi bányászati vállalkozókat tömörítő *Felsőmagyarországi Bányapolgárságnak*.

Az 1828-ban megalakult/te// *Kaszinó* után, 1831. november 19-én alakul meg az ország első vidéki kaszinója, *-Rozsnyói Társalgási Egylet*, amely őt választja díszelnökéül.

Ugyanazon évben tesz javaslatot a megyebeli vasipari egyesülések képviselőinek az összefogásra, a *Gömör Megyei Vasművelő Egyetem* létrehozására. Nem rajta múlt, hogy ez utóbbi csak bő másfél évtized múltán alakul meg.

1834-ben Forgách Antal gróf, a magyar nyelvet kitűnő szorgalommal tanuló, nem magyar ajkú növendékek ösztönzésére, Szász Coburg gothai Ferdinánd herceg és Andrásy György gróf pedig a tanítók szorgalmának jutalmazására szánt adományokkal lerakják a *„nemzetipénztár”* alapjait.

1838. március 3-ától szülővármegyéje, Gömör és Kis-Hont főispáni helytartója, szeptember elsejétől főispánja. A tisztséget 1844-ig tölti be.

Véltetően általa került 1839-ben Gömörbe az építész Miks Ferenc, akivel Pesten ismerkedett meg, s aki - oroszlánkörmeit megmutatva - Clark Ádámmal párhuzamosan szintén tervet készít a Lánchíd építésére. Miks, miután Rimaszombatban telepedik le, megtervezi - megannyi más épület mellett - a gömori klasszicizmus legrepresentatívabb épületét, a *Rimaszombati Vigadót*.

Andrásy György az, aki 1841-ben kezdeményezi a megyében fiók gazdasági egyesület létesítését, s akinek elnökle alatt 1843. szeptember 6-án tanácskozást tartanak a gömori vasművelők Várhosszúréten. Ennek eredménye lett a fentebb már említett *Gömör Megyei Vasművelő Egyetem* megalakulása, később pedig Gömör ipari fővárosának, a borsodi Ózdnak a kiépítése.

A vármegyei monográfia ezt így értékeli: *„Nagy munkássága majdnem félszázadon át azonos Gömör vármegye haladásával...”*

Megjegyzésre érdemes, hogy az Akadémia megalapítását, illetve a pesti árvizet megörökítő bronz domborműveket a szintén gömöri (alsóhangonyi) születésű Holló Barnabás készítette. (Csak zárójelben: kevéssé ismert, hogy az előbbinek az eredeti gipszmintája, darabokra törve, a *Gömör-Kishonti Múzeum* raktáraiban hever...)

Andrássy (III.) Károly a reformkor másik kimagasló politikusa - nem csak Gömörben. 1825-től valamennyi reformországgyűlésen részt vett, előbb megyei követként, majd a formálódó főrendi ellenzék tagjaként. Kossuth egy ideig az ő feleségének, Szapáry Etelkának a birtokán volt ügyész.

Politikai hitvallásának egész életében a liberalizmust tartotta. (Nem azt, amit napjaink „liberalizmusa” jelent.) Vármegyéjében, Gömörben a reformellenzék egyik vezéralakja volt. Mint reformpolitikus különösen kitűnt szereplésével az 1839-és az 1843-44. évi országgyűléseken, melyeken Gömör vármegye követként vett részt. Reformprogramjáról 1833-ban Londonban könyvet jelentetett meg. Szívén viselte vármegyéje gazdasági fejlődését, és sokat tett a tulajdonában lévő vashámorok és huták fejlesztése érdekében. Külföldi útjain behatóan tanulmányozta a vas-, gép- és cukorgyárakat. Nagy gondot fordított a közlekedési utak kiépítésére is. Programját előbb a *Társalkodóban*, majd egy Rozsnyón 1837-ben napvilágot látott munkájában hirdette meg. Dessewffy Marcell gróffal szövetkezve létre hozta a szabolcsi *Tisza-szabályozó Társulatot*, melynek, mint tiszadobi birtokos, elnöke volt. A folyószabályozási munkálatok elindítása végett beutazta Hollandiát és Franciaországot, megismerve az ottani vízművek működését.

„Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik.” - mondta Széchenyi. Pályatársa, Andrássy György ezt így fogalmazta meg: *Nemzetiség kiemelkedés nélkül a Magyaroknak az, mi éhezőknek aranyhalom Zaharapusztáján.*”

Fölöttébb elgondolkodtató ez szűkebb pátriánkban, ahol manapság - szemben az ő korokkal - az infrastruktúra elmaradottsága, a szakképzett munkaerő, a felkészült, felelős politikai képviselő, s nem utolsósorban a „jövőkép” hiánya is.